

УДК 336.6:330.131.7(477)

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.208.187-195>**Гапєєва О.М.**

доктор економічних наук

Університет митної справи та фінансів

Нарієєва Olha

Dr. of Economic Sc.

University of Customs and Finance

<https://orcid.org/0000-0001-6320-2775>**Почтамцев О.М.**

Університет митної справи та фінансів

Pochtamtsev Oleksii

University of Customs and Finance

<https://orcid.org/0009-0005-9950-5467>

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Метою статті є аналіз поточного інституційного середовища, виявлення структурних недоліків та обґрунтування напрямів зміцнення системи фінансової безпеки на основі сучасних регуляторних, організаційних і технологічних підходів. Акцентовано на недоліках розрізненого фінансового управління, збереженні корупційних ризиків, недостатній координації між основними фінансовими регуляторами та відсутності інтегрованої системи моніторингу ризиків. Визначено провідну роль Національного банку України, Міністерства фінансів України та органів контролю в стабілізації монетарних і фінансових процесів, а також їхню потребу в посиленні аналітичної та технологічної спроможності. Показано потенціал цифрових фінансів, регтех-рішень та автоматизованих систем управління для підвищення прозорості та зменшення інституційної вразливості. У висновках наголошено, що стійкість фінансової системи України безпосередньо залежить від узгодженості та зрілості її інституційної бази.

Ключові слова: інституційне середовище, фінансові ризики, економічна стійкість, регуляторна політика, організаційні механізми, стратегічне управління, фінансова стабільність, економічна безпека держави, інноваційні підходи до регулювання, ризик-орієнтоване управління.

INSTITUTIONAL MECHANISMS OF FORMING FINANCIAL SECURITY AS THE BASIS OF ECONOMIC STABILITY OF UKRAINE

The article examines the institutional mechanisms of financial security formation as a key determinant of Ukraine's economic stability in the context of escalating geopolitical risks, post-war reconstruction needs, and the country's strategic course toward European integration. The relevance of the study is driven by the growing importance of institutional capacity in countering financial threats, ensuring fiscal resilience, and protecting critical financial infrastructure. The purpose of the article is to analyze the current institutional environment, identify structural weaknesses, and substantiate directions for strengthening the financial security system based on modern regulatory, organizational, and technological approaches. Based on a comprehensive analysis of the regulatory framework, institutional practices, and crisis-response instruments, the article identifies the main patterns of institutional influence on financial stability and evaluates the effectiveness of existing mechanisms. The study indicates the shortcomings of fragmented financial governance, persistent corruption risks, insufficient coordination among key financial regulators, and the absence of an integrated risk-monitoring system. It establishes the leading role of the National Bank of Ukraine, the Ministry of Finance, and supervisory authorities in stabilizing monetary and fiscal processes, as well as their need to enhance analytical and technological capacity. The potential of digital finance, regtech solutions, and automated management systems to improve transparency and reduce institutional vulnerability is demonstrated. The article highlights the transformative impact of European integration on the harmonization of supervisory standards, improvement of regulatory quality, and expansion of international financial cooperation.

The conclusions emphasize that the resilience of Ukraine's financial system directly depends on the coherence and maturity of its institutional framework. Strengthening financial security requires consolidation of regulatory powers,

ISSN друкованої версії: 2224-6282

ISSN електронної версії: 2224-6290

© Гапєєва О.М., Почтамцев О.М., 2025

modernization of supervisory technologies, implementation of transparent risk-management tools, and deeper alignment with EU institutional standards. The study substantiates that the development of robust institutional mechanisms is essential not only for overcoming wartime challenges but also for ensuring long-term economic resilience, investment attractiveness, and the formation of a stable economic environment capable of withstanding global financial crises.

Keywords: institutional environment, financial risks, economic resilience, regulatory policy, organizational mechanisms, strategic management, financial stability, national economic security, innovative regulatory approaches, risk-oriented management.

JEL classification: G28, H12, E61.

Постановка проблеми. Питання формування ефективних інституційних механізмів фінансової безпеки в Україні зумовлене зростанням комплексності та вразливості національної фінансової системи в умовах геополітичної нестабільності, структурних економічних дисбалансів і трансформаційних процесів, пов'язаних з європейською інтеграцією. Фінансова безпека сьогодні залежить не лише від монетарних чи фіскальних показників, а й від якості інституцій, відповідальних за регулювання фінансових ринків, управління державними ресурсами та запобігання фінансовим загрозам. Слабка взаємодія між регуляторними органами, недостатня прозорість фінансових операцій, нерівномірність упровадження реформ та наявність корупційних ризиків знижують стійкість фінансової системи та обмежують її спроможність ефективно реагувати на зовнішні впливи. У воєнний і післявоєнний час ці інституційні недоліки стають ще більш помітними, загрожуючи фіскальній стійкості, монетарній стабільності та функціонуванню критично важливої фінансової інфраструктури. Це створює нагальну потребу в переосмисленні ролі інституцій у забезпеченні фінансової безпеки та зміцненні їхньої спроможності підтримувати стабільність у високовразливому й динамічно мінливому середовищі.

Актуальність дослідження інституційних механізмів формування фінансової безпеки зумовлена їхнім безпосереднім впливом на економічну стабільність держави загалом. Ефективні інститути є основою економічного розвитку, забезпечуючи передбачувані фінансові умови, знижуючи системні ризики та сприяючи зміцненню довіри між вітчизняними й міжнародними економічними суб'єктами. У контексті відновлення та інтеграції України до Європейського Союзу (далі – ЄС) посилення інституційних механізмів є необхідним для приведення національної практики у відповідність до європейських регуляторних стандартів, залучення іноземних інвестицій та забезпечення виваженого управління державними фінансами. Зміцнення цих механізмів також має важливе значення для побудови стійкої післявоєнної економіки, здатної протистояти глобальній фінансовій турбулентності та підтримувати довгострокове зростання. З огляду на це, аналіз та вдосконалення інституційних механізмів фінансової безпеки є не лише теоретичною необхідністю, а й практичним імперативом для досягнення стійкої економічної стабільності та захисту національних інтересів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Обрана проблематика дослідження є предметом наукової уваги багатьох вітчизняних і закордонних дослідників. Зокрема, в роботі [1] розкриті стратегічні підходи до

управління економічною безпекою держави в умовах пандемії COVID-19, що окреслює важливість удосконалення інституційних механізмів реагування на кризові явища. Сучасну практику формування інституційних умов захисту економічних процесів аналізує В. Пустовар, наголошуючи на необхідності посилення державних регуляторних спроможностей та інституційної стабільності [2]. Правові та інституційні засади фіскального регулювання детально розглядають Н. Прямухіна та О. Титаренко, підкреслюючи їхній визначальний вплив на забезпечення економічної безпеки держави [3]. На проблеми публічного управління у сфері фінансової безпеки звертає увагу С. Штанцель, обґрунтовуючи напрями вдосконалення управлінських механізмів у відповідь на сучасні виклики [4].

Природу та прояви інституціональних загроз фінансовій безпеці України досліджує С. Шелудько, пропонуючи підходи до їх нейтралізації через посилення інституційної спроможності держави [5]. На трансформаційних процесах у фінансовій системі в умовах цифровізації та їхній ролі в зміцненні економічної безпеки й захисті національних інтересів акцентує П. Пузирьова [6]. Аналіз інституціональних передумов антикризового регулювання здійснюють Н. Кондратенко та О. Добрянський, підкреслюючи значення ефективних інституційних структур для мінімізації ризиків і підтримання економічної стабільності [7].

Попри наявні дослідження, присвячені інституційним механізмам фінансової безпеки, у науковій літературі все ще недостатньо опрацьованими залишаються питання їхньої адаптації до післявоєнних умов відновлення економіки України. Потребують додаткової уваги механізми модернізації цих інститутів у контексті різкої зміни інвестиційного середовища, підвищення макроекономічних ризиків та необхідності мобілізації довгострокового капіталу. Обмежено висвітлено роль спільного інвестування в підтримці структурних реформ і формуванні інвестиційних ресурсів, потрібних для відбудови критичної інфраструктури та стратегічних галузей. Дана стаття спрямована на заповнення цих прогалин шляхом аналізу нових викликів і можливостей трансформації інститутів спільного інвестування та визначення їхньої потенційної ролі в пришвидшенні післявоєнного економічного розвитку України.

Метою статті є аналіз сучасного інституційного середовища, виявлення структурних недоліків та обґрунтування напрямів зміцнення системи фінансової безпеки на основі сучасних регуляторних, організаційних і технологічних підходів.

Досягнення поставленої мети потребує

комплексного аналізу нормативно-правової бази, інституційних практик та інструментів кризового реагування для оцінювання закономірностей інституційного впливу на фінансову стабільність. Методичним інструментарієм оцінювання фінансової безпеки є змішаний підхід із *поєднанням кількісних і якісних методів*, зокрема поєднання макропоказників, стрес-тестування, сценарного моделювання та експертних оцінок. Практико-орієнтований компонент методології підсилюється використанням комплексних індексів, прогностичних моделей і цифрових систем моніторингу та аналітики даних для раннього виявлення ризиків.

Відповідно до мети сформульовано такі завдання:

- 1) здійснити комплексний аналіз інституційного середовища фінансової безпеки України;
- 2) виявити основні структурні недоліки в діяльності фінансових регуляторів;
- 3) оцінити можливості застосування сучасних організаційних і технологічних рішень для підвищення ефективності управління ризиками;
- 4) обґрунтувати стратегічні напрями зміцнення інституційних механізмів фінансової безпеки.

Виклад основних результатів дослідження. Теоретичні та практичні засади фінансової безпеки формують багатовимірну наукову галузь, яка інтегрує економічну теорію, інституціональний аналіз та сучасні методи оцінки ризиків для забезпечення стабільного функціонування фінансової системи держави. Сутність фінансової безпеки полягає в здатності країни підтримувати стійкість своїх фінансових інститутів, захищати національні фінансові інтереси, протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам та зберігати стабільність, необхідну для сталого економічного розвитку. До основних складників фінансової безпеки традиційно належать стабільність державних фінансів, стійкість банківської системи, ефективність фінансових ринків, надійність грошово-кредитної системи та спроможність державних інституцій ідентифікувати й нейтралізувати фінансові ризики. Ці складники знаходяться в динамічній взаємодії, яка відображає зміни макроекономічних умов, геополітичних викликів та інституційного розвитку [8].

Інституційна політика забезпечує важливе концептуальне підґрунтя для вивчення того, як формується та підтримується фінансова безпека. У цьому контексті інститути розглядаються не лише як організації, а і як формальні та неформальні правила, норми та практики, які визначають структуру фінансових взаємодій та впливають на поведінку економічних суб'єктів. Формальні інститути, такі як законодавство, регуляторні та наглядові органи, визначають обов'язкові умови, що забезпечують прозорість, підзвітність та стабільність. Неформальні інститути, зокрема професійні звичаї, етичні норми, бізнес-культура та неформальні мережі, часто впливають на те, як формальні правила реалізуються на практиці. Отже, регуляторні механізми діють через поєднання обов'язкових правових інструментів і обмежень, що створюються соціальними очікуваннями та професійними стандартами. Збалансована взаємодія між цими інституційними вимірами дозволяє

створити більш ефективні умови врядування та посилює здатність держави протидіяти фінансовим загрозам [9].

Інституційне забезпечення фінансової безпеки охоплює широке коло суб'єктів, скоординована діяльність яких забезпечує стійкість фінансової системи. До таких суб'єктів належать центральні органи влади, фінансові регулятори, фіскальні установи, правоохоронні органи, фінансові інститути, фінансові посередники та саморегульовані організації. Їх класифікація залежить від функцій, які вони виконують: одні забезпечують монетарну стабільність, інші регулюють фінансові ринки, здійснюють фіскальний контроль або займаються антикорупційною діяльністю. Функціональна взаємодія між цими суб'єктами базується на обміні інформацією, узгоджених регуляторних діях, скоординованій оцінці ризиків та спільному впровадженні запобіжних заходів. Ефективність цієї взаємодії визначає здатність фінансової системи оперативно реагувати на кризи, запобігати дестабілізаційним процесам та підтримувати довгострокову економічну стабільність [10, с. 9].

Методологічні підходи до оцінки фінансової безпеки зазнали значної еволюції у відповідь на світові фінансові трансформації. Сучасні методи оцінки поєднують кількісні та якісні інструменти, інтегрують макроекономічні показники, методи стрес-тестування, сценарне моделювання й експертні оцінки [11]. Комплексні індекси фінансової безпеки використовуються для охоплення багатьох вимірів ризиків і вразливостей, а прогностичні моделі допомагають спрогнозувати ймовірність системних загроз. Дедалі більше уваги приділяється інституційній діагностиці, яка оцінює якість фінансового управління, ефективність регулювання, інституційну цілісність та адаптивність фінансової системи до змін. В умовах сучасної геополітичної турбулентності, технологічних зрушень та гібридних загроз методологічний інструментарій оцінки фінансової безпеки стає все більш комплексним, спираючись на цифрові системи моніторингу, аналітику великих даних та механізми раннього запобігання загрозам. Ці інструменти дозволяють політикам визначати нові фінансові ризики, розробляти відповідні заходи та зміцнювати інституційну архітектуру, яка захищає національну фінансову стабільність.

Розглянуті теоретико-методологічні засади фінансової безпеки показують, що підтримка стійкості фінансової системи залежить не лише від економічних показників, а й від якості інституційних засад та їхньої здатності до своєчасних і скоординованих дій. Інституції відіграють визначальну роль у формуванні регуляторного середовища, управлінні ризиками та забезпеченні прозорості, передбачуваності й безпеки фінансових процесів у складних глобальних умовах [12].

Поточний стан інституційного забезпечення фінансової безпеки в Україні є відображенням складного поєднання регуляторних перетворень, адаптаційних заходів, зумовлених кризою, та довгострокових структурних недоліків, які посилюються в умовах повномасштабної війни. Останніми роками нормативно-правова

база у сфері фінансової безпеки значно розширилася, охоплюючи стратегічні документи щодо економічної стійкості, реформи нагляду за фінансовими ринками, стандарти протидії відмиванню грошей та механізми управління державними фінансами. Водночас, попри значний прогрес у гармонізації законодавства з європейськими вимогами, багатьом нормам все ще не вистачає операційної чіткості: вони містять дублювання повноважень або залишаються недостатньо імplementованими через обмежену інституційну спроможність. Як наслідок, регуляторна архітектура лише частково відповідає стратегічним потребам держави, особливо щодо інструментів реагування на кризові ситуації, механізмів захисту критичної фінансової інфраструктури та інструментів управління масштабним фіскальним тиском у воєнний час.

Ефективність державних фінансових установ залишається неоднорідною, відображаючи як інституційні переваги, так і системні обмеження з тривалим терміном впливу. Національний банк України показує відносно високу стійкість, забезпечуючи монетарну стабільність, підтримуючи функціонування банківського сектору та здійснюючи макроекономічний нагляд навіть в умовах екстремальних коливань. Міністерство фінансів України продовжує стабілізувати державні фінанси через активне управління боргом та координацію з міжнародними партнерами, хоча фіскальна система залишається суттєво залежною від зовнішньої підтримки. Рахункова палата України відіграє важливу роль у зовнішньому державному аудиті, але зазнає проблем, пов'язаних з обмеженими повноваженнями та недостатнім рівнем диджиталізації. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку перебуває в процесі поступового реформування, спрямованого на підвищення прозорості та захисту прав інвесторів, проте ринок капіталу залишається нерозвиненим і вразливим. Взаємодія між цими установами часто ускладнюється дублюванням повноважень, розрізненими регуляторними процесами та відсутністю єдиної системи управління фінансовою безпекою [13, с. 13–15].

Воєнні умови суттєво змінили характер фінансових ризиків і загроз. Зовнішні ризики охоплюють перешкоди в міжнародній торгівлі, нестабільність на світових товарних ринках, кібератаки на фінансову інфраструктуру та геополітичну невизначеність, що впливає на потоки іноземних інвестицій. Внутрішні ризики

пов'язані з бюджетними дефіцитами, інфляційним тиском, руйнуванням економічних активів, зниженням податкових надходжень і зростанням соціального навантаження. Системні ризики проявляються в зростанні взаємозв'язку між фіскальним, банківським та борговим ринками, коли нестабільність в одному секторі може швидко поширитися на інші. Ці проблеми вимагають від інституцій швидких і згуртованих дій, проте рівень інституційної готовності до них залишається нерівномірним.

Інституційні дисфункції є однією з найважливіших перешкод на шляху зміцнення фінансової безпеки. Корупційні ризики продовжують знижувати суспільну довіру та послаблювати контроль за дотриманням фінансового законодавства. Зберігається інституційна розрізненість, особливо у сферах, де регуляторні повноваження взаємодіють без чітких механізмів координації. Якість фінансового контролю залишається недостатньою через обмежену аналітичну спроможність, застарілі інструменти нагляду та нерозвиненість ризик-орієнтованих підходів. Ці недоліки знижують ефективність систем раннього запобігання загрозам та уповільнюють упровадження структурних реформ, необхідних для довгострокової стабільності.

Водночас процеси європейської інтеграції змінюють структуру фінансової безпеки України, пришвидшуючи трансформацію регуляторних інституцій та сприяючи впровадженню стандартів ЄС. Поглиблене узгодження з європейськими системами фінансового управління посилює прозорість, покращує наглядову практику та розширює доступ до міжнародних фінансових інструментів. Інституційне зближення з ЄС також стимулює модернізацію систем управління ризиками, сприяє розвитку цифрового фінансового нагляду та посилює механізми боротьби з фінансовими злочинами. Водночас успішна інтеграція вимагає не лише формальної гармонізації законодавства, а й істотного поліпшення інституційної спроможності, технологічної інфраструктури та міжвідомчої координації [14, с. 57].

Загальний стан інституційного забезпечення фінансової безпеки в Україні залишається тимчасовим, оскільки, попри наявну стійкість і здатність до адаптації, він обмежений структурними недоліками, що потребують усунення для відповідності викликам післявоєнного відновлення та європейської інтеграції (табл. 1).

Таблиця 1

Основні інституційні виклики фінансовій безпеці України у воєнний та післявоєнний час

Категорія виклику	Конкретні прояви	Наслідки для фінансової безпеки
Регуляторні неузгодженості	Перекриття мандатів; неповна імplementація норм ЄС	Зниження узгодженості політики, повільніше реагування на кризу
Недоліки інституційної спроможності	Обмежені аналітичні ресурси; застарілі інструменти; нестача персоналу	Слабкий рівень виявлення ризиків та фінансового нагляду
Корупційні та управлінські ризики	Непрозорі процедури; вибіркове правозастосування	Зниження довіри, більша вразливість до фінансових зловживань
Розрізненість фінансового управління	Незадовільна міжвідомча координація; паралельні наглядові процеси	Неефективне регулювання, дублювання функцій
Воєнний та повоєнний фінансовий тиск	Високий дефіцит, зростання боргу, втрати інфраструктури	Зростання системних ризиків та зовнішньої залежності

Джерело: створено автором на основі [13–15]

Перспективи розвитку інституційних механізмів формування фінансової безпеки в Україні безпосередньо пов'язані зі стратегічним курсом країни на післявоєнне відновлення, структурну модернізацію та посилення інтеграції з Європейським Союзом. Зміцнення інституційної спроможності в цій сфері вимагає переходу від реагування на кризові ситуації до довгострокового системного планування, що дозволить фінансовим установам передбачати ризики, упроваджувати превентивні заходи та підтримувати сталий економічний розвиток. Стратегічні пріоритети дедалі більше зосереджені на розбудові гнучких та висококоординованих регуляторних інституцій, здатних забезпечувати макрофінансову стабільність, захищати критично важливу фінансову інфраструктуру та сприяти зміцненню довіри між національними й міжнародними стейкхолдерами. Це передбачає посилення аналітичної спроможності, модернізацію наглядової бази, покращення кадрового потенціалу регуляторних органів та розвиток єдиної національної системи моніторингу фінансових ризиків. Зміцнення інституційної спроможності також потребує консолідації регуляторних обов'язків та усунення подвійних повноважень для створення інтегрованого та ефективного середовища врядування [16].

Саме інноваційні підходи до інституційного регулювання мають відіграти вирішальну роль у реформуванні архітектури фінансової безпеки України. Швидкий розвиток цифрових фінансів створює можливості для підвищення прозорості, доступності та стійкості фінансових послуг, однак водночас створює нові виклики, пов'язані з кібербезпекою й технологічними ризиками. Регтех-рішення – технології, які підтримують дотримання регуляторних вимог та нагляд – становлять трансформаційний потенціал для підвищення

ефективності й точності нагляду. Інтеграція автоматизованих систем звітності, інструментів цифрової ідентифікації, засобів виявлення ризиків на основі штучного інтелекту та механізмів прозорості на основі блокчейну може значно посилити інституційне реагування на нові фінансові загрози. Автоматизація процесів фінансового контролю також має важливе значення для зменшення кількості людських помилок, обмеження корупційних ризиків та забезпечення більш послідовного дотримання регуляторних норм. Ці інновації вимагають як технологічних інвестицій, так і адаптації інституційної культури до прийняття рішень на основі даних [17].

Формування сталої архітектури фінансової безпеки в умовах післявоєнної відбудови вимагає комплексного перегляду фінансових пріоритетів, міжсекторальної координації та створення стійких до потрясінь фінансових механізмів. Повоєнне відновлення економіки матиме винятковий тиск на державні фінанси, потоки іноземних інвестицій та стабільність фінансового ринку, що вимагатиме від інституцій працювати в межах, які збалансовують фіскальну консолідацію зі стимулюванням зростання. Відповідно, стійка фінансова архітектура має передбачати посилені механізми бюджетної дисципліни, прозоре управління державним боргом, надійний захист фінансової інфраструктури та підтримку розвитку диверсифікованих ринків, здатних ефективно стримувати вплив зовнішньої нестабільності. Інтеграція до ЄС передбачає узгодження національної нормативно-правової бази з європейськими стандартами, що акцентують на запровадженні ефективного фінансового нагляду, захисті прав споживачів, розвитку ринків капіталу та впровадженні спільних практик фінансового управління (табл. 2).

Таблиця 2

Основні напрями зміцнення інституційних механізмів фінансової безпеки в Україні

Стратегічний напрям	Очікувані інституційні покращення	Довгостроковий вплив
Розбудова інституційної спроможності	Удосконалені аналітичні інструменти, уніфіковані системи моніторингу ризиків, професійний розвиток	Посилення стійкості та швидше реагування на кризи
Цифрові та регуляторні інновації	Автоматизований нагляд, виявлення ризиків за допомогою штучного інтелекту, цифрові інструменти прозорості	Зменшення корупції, підвищення ефективності регулювання
Стала архітектура фінансової безпеки	Модернізоване фіскальне управління, диверсифіковані фінансові ринки, захищена інфраструктура	Стабільність під час післявоєнного відновлення та економічних потрясінь
Міжнародна співпраця та гармонізація	Упровадження стандартів ЄС, інтегрованих систем звітності, глобальне регуляторне узгодження	Підвищення довіри інвесторів та інтеграція у фінансовий простір ЄС

Джерело: створено автором

Міжнародна фінансова співпраця є важливим елементом стратегії фінансової безпеки України. Тісна взаємодія з ЄС, МВФ, Світовим банком, ЄБРР та іншими міжнародними інституціями сприяє гармонізації національних стандартів, доступу до фінансової допомоги та впровадженню передових норм нагляду. Гармонізація інституційних стандартів забезпечує

безперешкодну інтеграцію до європейського фінансового простору та зміцнює довіру до фінансової системи України з боку інвесторів. Розширення транскордонного обміну інформацією, упровадження уніфікованих цифрових форматів звітності та участь у міжнародних регуляторних мережах посилює спроможність країни протистояти глобальним фінансовим ризикам

та адаптуватися до мінливих міжнародних норм. Така співпраця має вирішальне значення не лише для антикризового управління, але й для забезпечення довгострокової стійкості, інноваційного розвитку та зростання фінансового ринку.

Нарощення інституційної спроможності України у сфері фінансової безпеки ґрунтується на чіткій структурі інституцій, залучених до формування та реалізації відповідної політики. Центральне місце у цій системі посідають державні регулятори, серед яких важливу роль відіграє Національний банк України, що відповідає за монетарну стабільність, регулювання банківського сектору та управління валютними резервами. Важливу функцію виконує Міністерство фінансів України, яке формує бюджетну стратегію, координує боргову політику та забезпечує макрофінансову збалансованість. Комітет з фінансового моніторингу, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, а також Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг, відповідають за забезпечення стабільності та прозорості фінансових сегментів, нагляд за учасниками ринку й запобігання зловживанням.

Суттєвим компонентом інституційної архітектури є правові інститути, які формують нормативні засади функціонування фінансової системи та забезпечують верховенство права у фінансових відносинах. Судова система, органи прокуратури та спеціалізовані антикорупційні структури забезпечують дотримання законодавства, врегулювання фінансових спорів та протидію корупції у фінансовій сфері. Наявність ефективного правового середовища сприяє підвищенню довіри інвесторів, прозорості державних фінансів та зниженню системних ризиків.

Важливу роль відіграють інститути фінансового ринку, які забезпечують циркуляцію капіталу, диверсифікацію джерел фінансування та розвиток конкурентного середовища. Банківські установи, страхові компанії, інвестиційні фонди, кредитні спілки та небанківські фінансові установи формують інфраструктуру основу фінансової системи та сприяють її адаптації до технологічних змін. Розвиток цих інститутів у поєднанні з якісним регуляторним наглядом зміцнює здатність економіки протистояти зовнішнім та внутрішнім фінансовим викликам.

Інституціональні механізми забезпечення фінансової безпеки охоплюють сукупність регуляторних, організаційних та технологічних інструментів, що спрямовані на підтримання стабільності фінансової системи. Механізми державного регулювання реалізуються через макропруденційний нагляд, контроль за бюджетною та борговою політикою, регулювання валютного ринку, моніторинг системно важливих установ і впровадження стрес-тестування. Саме ці інструменти дозволяють зменшувати вразливість економіки до кризових явищ і підвищувати стійкість фінансової інфраструктури.

Особливе значення мають механізми бюджетної та податкової політики, адже ефективна бюджетна стратегія є фундаментом фінансової стабільності. Прозоре

та збалансоване планування державних видатків, оптимізація податкового навантаження та впровадження середньострокового бюджетного планування підвищують прогнозованість економічної політики й дозволяють уникати макрофінансових дисбалансів. В умовах зростання воєнних та соціальних видатків це набуває особливого значення для забезпечення боргової стійкості.

У структурі інституційних механізмів провідне місце посідає антикорупційна інфраструктура, представлена Національним антикорупційним бюро України (НАБУ), Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК) та Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою (САП). Діяльність останньої спрямована на зменшення корупційного тиску на державні фінанси, підвищення прозорості бюджетних потоків та запобігання зловживанням у сфері використання публічних ресурсів. Ефективність цієї системи безпосередньо впливає на рівень довіри громадян і міжнародних партнерів та є важливою умовою отримання міжнародної фінансової підтримки.

Окрему роль відіграють механізми розвитку фінансових технологій, що забезпечують цифровізацію фінансових процесів і зменшення ризиків тінізації. Системи е-податків, електронного аудиту, платформа «Прозорро» та інші цифрові сервіси сприяють автоматизації процедур, зниженню транзакційних витрат, боротьбі з корупцією та посиленню прозорості державних закупівель. Цифрова трансформація фінансової сфери допомагає швидше виявляти фінансові порушення, удосконалювати механізми контролю та підвищувати якість управлінських рішень.

Попри комплексний характер інституційних механізмів, Україна стикається з низкою загроз фінансовій безпеці. До основних викликів належать високий рівень державного боргу, значний дефіцит бюджету, вразливість банківського сектору до зовнішніх викликів, валютні ризики, кіберзагрози, а також корупційні практики, що знижують ефективність державної політики. Сукупність цих викликів підкреслює потребу оновлення інституційної архітектури, підвищення узгодженості державних регуляторів і вдосконалення процедур взаємодії між ними.

Посилення фінансової безпеки потребує поглиблення міжнародного партнерства, зміцнення регуляторних інституцій, активного впровадження цифрових інструментів, розбудови антикорупційної інфраструктури та вдосконалення бюджетної й податкової політики. Комплекс реалізованих заходів має бути спрямований на довгострокову стійкість, здатність адаптуватися до глобальних змін і формування прозорого, конкурентного та інноваційного фінансового середовища, що слугуватиме основою економічної стабільності України.

Міжнародний вимір фінансового співробітництва все ще залишається одним із найважливіших напрямів розвитку інституційних механізмів фінансової безпеки в Україні. Його подальший розвиток залежатиме від здатності держави поєднувати технологічну модернізацію, інституційну реформу та міжнародну

інтеграцію в єдину стратегію, спрямовану на підтримку стабільності, прозорості й сталого зростання. Перехід від фрагментованої регуляторної моделі до гармонізованої, цифровізованої та стійкої системи фінансового управління має важливе значення для здатності країни протистояти майбутнім викликам і повністю реалізувати свої євроінтеграційні наміри.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу комплексно оцінити сучасний стан інституційного забезпечення фінансової безпеки України та виявити ключові дисфункції, що перешкоджають формуванню стійкого й ефективного фінансового середовища. Аналіз продемонстрував, що структурні недоліки проявляються у фрагментованості регуляторних повноважень, недостатньому рівні координації між основними фінансовими інституціями, обмеженій аналітичній спроможності та нерівномірності впровадження сучасних наглядових інструментів. Умови війни та постійних зовнішніх викликів посилюють прояви внутрішніх інституційних слабкостей, що підкреслює необхідність оновлення підходів до управління фінансовими ризиками, зміцнення інституційної дисципліни та підвищення технологічної готовності органів фінансового контролю. З'ясовано, що впровадження сучасних організаційних і технологічних рішень може суттєво підвищити

ефективність реагування на ризики, забезпечити прозорість регуляторних процедур та мінімізувати корупційні прояви.

Отримані результати підтвердили стратегічну необхідність модернізації інституційних механізмів фінансової безпеки через цифровізацію наглядових процесів, посилення аналітичних центрів при фінансових регуляторах, оптимізацію нормативно-правового забезпечення та узгодження національної регуляторної системи з європейськими стандартами. Поглиблення міжнародної фінансової співпраці, інтеграція ретехрішень, формування єдиної платформи управління ризиками та зміцнення кадрового потенціалу створюють основу для побудови більш передбачуваної та стійкої фінансової системи, здатної протистояти майбутнім загрозам.

Підсумовуючи, зазначимо, що ефективне зміцнення інституційних механізмів фінансової безпеки є важливою умовою забезпечення макроекономічної стабільності та відновлення довіри до фінансового сектору, а перспективи подальших наукових досліджень полягають у розробленні моделей цифрової трансформації фінансового нагляду та оцінюванні їхнього впливу на національну економічну безпеку.

Список використаних джерел:

1. Hapieieva, O., Martynenko, V., Romanovska, Yu., Chyryva, H., Potapiuk, I. (2022). Theoretical and methodological aspects of strategic management of economic security of the state in the conditions of the COVID-19: current problems and vectors of development. *Financial and credit activity problems of theory and practice*, Vol. 1. № 42. Pp. 529–536. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.42.2022.3753>
2. Пустовар В. (2025). Практика формування інституційних умов захисту економічних процесів України. *Науковий часопис УДУ ім. М. Драгоманова*, № 37. С. 14–24. DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2024.36.07>
3. Прямухіна Н.В., Титаренко О.А. (2025). Інституційні та правові засади фіскального регулювання економічної безпеки держави. *Економіка і організація управління*, № 2(58). С. 122–133. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2025.2.12>
4. Штанцель С.Е. (2024). Проблеми та шляхи вдосконалення механізмів публічного управління у сфері фінансової безпеки України. *Інклюзивна економіка*, С. 56–63. DOI: https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.4-9
5. Шелудько С. (2025). Інституціональні загрози фінансовій безпеці України: механізм формування та наслідки впливу. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, № 3(43). С. 378–389. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-3\(43\)-378-389](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-3(43)-378-389)
6. Пузирьова П. (2025). Трансформація фінансової системи для забезпечення економічної безпеки та національних інтересів в умовах цифровізації. *Journal of Innovations and Sustainability*, № 8(4). DOI: <https://doi.org/10.51599/is.2024.08.04.12>
7. Кондратенко Н.О., Добрянський О.І. (2023). Інституціональне забезпечення антикризового регулювання економічної безпеки країни. *Бізнес Інформ*, № 3. С. 18–24. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-3-18-24>
8. Андрусів У.Я., Столяренко О.М. (2025). Інституційне забезпечення фінансово-економічної безпеки держави: структура та функції. *Актуальні питання економічних наук*, № 13. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16529580>
9. Грибіненко О.М. (2020). Міжнародна економічна безпека в контексті сталого розвитку : монографія. Дніпро : Середняк Т.К., 434 с.
10. Чорновол А.О., Неміш Ю.В., Білявська О.Б. (2021). Інституційне забезпечення публічних фінансів. *Інноваційна економіка*, № 5–6. С. 5–12. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2021.5-6.1>
11. Hrybinenko, O., Bulatova, O., Zakharova, O. (2020). Financial Indicators In The System Of Economic Security Of The World Countries. *Business and Management*, 2020: proceedings of 11th International Scientific Conference (Vilnius, Lithuania, May 7–8, 2020). Vilnius, Lithuania, Pp. 273–281. DOI: <https://doi.org/10.3846/bm.2020.672>

12. Rasshyvalov, D., Hapieieva, O., Dergach, A., Koshovyi, B.P., Kuryliuk, Y. (2025). Modern international economic relations in the context of political risks and global geo-economic factors. *Salud, Ciencia y Tecnología – Serie de Conferencias*, Vol. 4. Article 684. DOI: <https://doi.org/10.56294/sctconf2025684>
13. Сисоєва І.М., Добіжа Н.В. (2021). Особливості здійснення державного фінансового контролю в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*, № 18. С. 11–18. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.18.11>
14. Ловінська Л.Г. (2022). Розвиток фінансового моніторингу як науки в контексті євроінтеграції України. *Фінанси України*, № 11. С. 49–63. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.11.049>
15. Hapieieva, O., Sarychev, V., Bykova, A., Dziuba, D. Pohorilyi, O. (2023). Preserving Human Capital In Ukraine In Times Of War. *Econ. Aff*, Vol. 68. № 02. Pp. 1355–1360. DOI: <https://doi.org/10.46852/0424-2513.2.2023.40>
16. Карлін М.І., Привиденець І., Демчук І. (2024). Проблеми та перспективи забезпечення фінансової та банківської безпеки України в умовах війни та відбудови. *Економіка та суспільство*, № 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-32>
17. Белін В.С. (2025). Деглобалізація як виклик для інституційного розвитку фінансового ринку України. *Актуальні питання економічних наук*, № 11. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15498735>

References:

1. Hapieieva O., Martynenko V., Romanovska Yu., Chyryva H., Potapiuk I. (2022). Theoretical and methodological aspects of strategic management of economic security of the state in the conditions of the COVID-19: current problems and vectors of development. *Financial and credit activity problems of theory and practice*, Vol. 1. № 42. Pp. 529–536. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.42.2022.3753> [in English].
2. Pustovar, V. (2025). Praktyka formuvannia instytutitsiinykh umov zakhystu ekonomichnykh protsesiv Ukrainy [Practice of forming institutional conditions for protecting economic processes of Ukraine]. *Scientific Journal of M. Drahomanov UDU*, No. 37. Pp. 14–24. DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2024.36.07> [in Ukrainian].
3. Pryamukhina, N.V., & Tytarenko, O.A. (2025). Instytutsiini ta pravovi zasady fiskalnoho rehuliuвання ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Institutional and legal principles of fiscal regulation of the state's economic security]. *Economics and Organization of Management*, No. 2 (58). Pp. 122–133. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2025.2.12> [in Ukrainian].
4. Shtantsel, S.E. (2024). Problemy ta shliakhy vdoskonalennia mekhanizmiv publichnoho upravlinnia u sferi finansovoi bezpeky Ukrainy [Problems and ways of improving public administration mechanisms in the field of financial security of Ukraine]. *Inclusive Economy*, No. 2 (04). Pp. 56–63. DOI: https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.4-9 [in Ukrainian].
5. Sheludko, S. (2025). Instytutsionalni zahrozy finansovii bezpetsi Ukrainy: mekhanizm formuvannia ta naslidky vplyvu [Institutional threats to Ukraine's financial security: formation mechanism and consequences]. *Problems and Prospects of Economics and Management*, No. 3 (43). Pp. 378–389. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-3\(43\)-378-389](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-3(43)-378-389) [in Ukrainian].
6. Puzyrova, P. (2025). Transformatsiia finansovoi systemy dlia zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky ta natsionalnykh interesiv v umovakh tsyfrovizatsii [Transformation of the financial system to ensure economic security and national interests under digitalization]. *Journal of Innovations and Sustainability*, No. 8 (4). DOI: <https://doi.org/10.51599/is.2024.08.04.12> [in Ukrainian].
7. Kondratenko, N.O., & Dobrianskyi, O.I. (2023). Instytutsionalne zabezpechennia antykrizovoho rehuliuвання ekonomichnoi bezpeky krainy [Institutional support of anti-crisis regulation of the country's economic security]. *Business Inform*, No. 3. Pp. 18–24. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-3-18-24> [in Ukrainian].
8. Andrusiv, U.Ya., & Stoliarenko, O.M. (2025). Instytutsine zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky derzhavy: struktura ta funktsii [Institutional support of the state's financial and economic security: structure and functions]. *Current Issues of Economic Sciences*, No. 13. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16529580> [in Ukrainian].
9. Hrybinenko, O.M. (2020). Mizhnarodna ekonomichna bezpeka v konteksti staloho rozvytku [International economic security in the context of sustainable development]. *Dnipro: Seredniak T.K.* [in Ukrainian].
10. Chornovol, A.O., Nemish, Yu.V., & Biliavska, O.B. (2021). Instytutsine zabezpechennia publichnykh finansiv [Institutional support of public finance]. *Innovative Economy*, No. 5–6. Pp. 5–12. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2021.5-6.1> [in Ukrainian].
11. Hrybinenko, O., Bulatova, O., Zakharova, O. (2020). Financial Indicators In The System Of Economic Security Of The World Countries. *Business and Management*, 2020: proceedings of 11th International Scientific Conference (Vilnius, Lithuania, May 7–8, 2020). Vilnius, Lithuania, Pp. 273–281. DOI: <https://doi.org/10.3846/bm.2020.672> [in English].
12. Rasshyvalov, D., Hapieieva, O., Dergach, A., Koshovyi, B.P., Kuryliuk, Y. (2025). Modern international economic relations in the context of political risks and global geo-economic factors. *Salud, Ciencia y Tecnología – Serie de Conferencias*, Vol. 4. Article 684. DOI: <https://doi.org/10.56294/sctconf2025684> [in English].

13. Sysoieva, I.M., & Dobizha, N.V. (2021). Osoblyvosti zdiisnennia derzhavnoho finansovoho kontroliu v Ukraini [Features of state financial control in Ukraine]. *Investments: Practice and Experience*, No. 18. Pp. 11–18. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.18.11> [in Ukrainian].
14. Lovinska, L.H. (2022). Rozvytok finansovoho monitorynhu yak nauky v konteksti yevrointehratsii Ukrainy [Development of financial monitoring as a science in the context of Ukraine's European integration]. *Finance of Ukraine*, No. 11. Pp. 49–63. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.11.049> [in Ukrainian].
15. Hapieieva, O., Sarychev, V., Bykova, A., Dziuba, D. Pohorilyi, O. (2023). Preserving Human Capital In Ukraine In Times Of War. *Econ. Aff*, Vol. 68. № 02. Pp. 1355–1360. DOI: <https://doi.org/10.46852/0424-2513.2.2023.40> [in English].
16. Karlin, M.I., Pryvydenets, I., & Demchuk, I. (2024). Problemy ta perspektyvy zabezpechennia finansovoi ta bankivskoi bezpeky Ukrainy v umovakh viiny ta vidbudovy [Problems and prospects of ensuring Ukraine's financial and banking security during war and reconstruction]. *Economy and Society*, No. 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-32> [in Ukrainian].
17. Belin, V.S. (2025). Dehlobalizatsiia yak vyklyk dlia instytutitsiinoho rozvytku finansovoho rynku Ukrainy [Deglobalization as a challenge for institutional development of Ukraine's financial market]. *Current Issues of Economic Sciences*, No. 11. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15498735> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 02.12.2025 р.

Дата прийняття статті до друку: 23.12.2025 р.